

In gesprek met sociaal kwetsbare Utrechters over hun zelfredzaamheid

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor een groot deel van de zorg en ondersteuning aan inwoners. De overheid vindt het belangrijk dat iedereen mee kan doen en waar mogelijk de regie op het eigen leven heeft. Uitgangspunt hierbij is om eerst te kijken naar wat iemand zelf kan. Dat wordt ook wel zelfredzaamheid genoemd. Als het zelf niet lukt, zijn er misschien mensen in de omgeving om hulp aan te vragen. Als er professionele ondersteuning nodig is, biedt de overheid deze zorg. Het uitgangspunt van zelfredzaamheid is het afgelopen jaar ook bekritiseerd door professionals. Niet iedereen kan zelfredzaam zijn, sommige mensen missen daar het 'doenvermogen' voor¹. Ook als je kwetsbaar bent kan niet altijd zelfredzaamheid verwacht worden². Het kan bijna iedereen overkomen om op enig moment in het leven kwetsbaar te zijn. Het panel Meetellen in Utrecht heeft onderzocht wat de ervaringen zijn van sociaal kwetsbare Utrechters met zelfredzaamheid. Wat betekent zelfredzaamheid voor hen? En hoe zelfredzaam voelen zij zich? Hierover gaat de zesde peiling van Meetellen in Utrecht.

Wie zitten er in het panel van Meetellen in Utrecht?

Meetellen in Utrecht is een panel voor sociaal kwetsbare doelgroepen in de stad. Dit zijn bijvoorbeeld mensen met psychiatrische problemen, een verslaving of mensen die dakloos (geweest) zijn. Het panel telt ruim 380 leden. Zij kunnen hun stem laten horen via vragenlijsten, interviews en groepsgesprekken.

Wie deden mee aan de zesde peiling?

De zesde peiling bestond uit een vragenlijstonderzoek en diepte-interviews. Aan het vragenlijstonderzoek deden 125 panelleden mee. 57% is man en 43% vrouw. De gemiddelde leeftijd is 49 jaar. De meeste panelleden hebben een vaste woon- of verblijfplaats. Meer dan driekwart van de deelnemende panelleden is cliënt bij een instelling. De vragenlijsten zijn afgenomen door panelmedewerkers in augustus 2017. In november en december 2017 vonden de diepte-interviews plaats door onderzoekers van de gemeente Utrecht. Er is met 15 panelleden gesproken, 9 mannen en 6 vrouwen. Dit waren persoonlijke en open gesprekken. De resultaten in deze rapportage zijn gebaseerd op de antwoorden die de panelleden in de vragenlijsten en in de interviews hebben gegeven.

Onderzoek dóór en vóór kwetsbare Utrechters

Bij het onderzoek van Meetellen in Utrecht hebben panelmedewerkers een actieve rol. Dit zijn ervaringsdeskundigen die deel uitmaken van het Meetellen-team. Meer weten of zelf panelmedewerker of panellid worden? Kijk op onze website:

www.meetelleninutrecht.nl

Resultaten van het onderzoek

Wat is zelfredzaamheid volgens panelleden?

Het begrip zelfredzaamheid is niet bekend bij alle panelleden. Een kwart van de panelleden heeft nog nooit van zelfredzaamheid gehoord. De panelleden die het woord zelfredzaamheid kennen, vinden het over het algemeen een positief woord. Het geeft iets weer van zelfstandigheid en de dingen zelf doen. Als panelleden denken aan zelfredzaamheid, noemen ze dat je voor jezelf kan zorgen, dat je jezelf kan redden en dat je onafhankelijk bent. Daarbij denken ze vooral aan het zelf uitvoeren van huishoudelijke taken:

'Eh, nou bijvoorbeeld zelf je was kunnen doen. De afwas, de kleding was, ja zelf je bed verschonen. Op woongebied zelfstandig zijn. Voor jezelf koken bijvoorbeeld.'

Een kwart van de panelleden heeft nog nooit van het begrip zelfredzaamheid gehoord

Panelleden geven aan dat ze tevreden zijn over hun zelfredzaamheid als ze voor zichzelf kunnen zorgen en zich onafhankelijk voelen.

'Als je niet afhankelijk bent van hulp van anderen, dan ben ik tevreden. Ja je mag wel af en toe wat vragen ofzo maar niet dat je wekelijks afhankelijk bent van iemand ofzo.'

De meeste panelleden geven dus aan dat zelfredzaam zijn betekent dat je de zaken in je dagelijks leven zelf doet en regelt. Er zijn ook panelleden die vinden dat je zelfredzaam bent als je een ander op het juiste moment om hulp vraagt. Zij voelen zich dus zelfredzaam als zij regie hebben over hun eigen leven.

'Hulpverleners en de overheid presenteren zelfredzaamheid vaak als "je moet het zelf kunnen" terwijl zelfredzaamheid ook betekent dat je de juiste hulp inzet en vraagt wanneer het nodig is. Door de manier waarop zelfredzaamheid gepresenteerd en gebruikt wordt, krijgt het een hele nare betekenis. Ik wou dat ze vroegen: "Wat heb jij nodig om te kunnen functioneren en te participeren in de samenleving" en dat als zelfredzaamheid zien.'

78% van de panelleden geeft aan dat ze zichzelf goed kunnen redden op dit moment. Daarbij zijn er veel panelleden die vaak hulp krijgen bij het dagelijks leven door hulpverleners, familie en vrienden, ook als ze aangeven dat zij zich goed kunnen redden. 22% van de panelleden kan zich niet of helemaal niet redden.

Zelfredzaamheid en levensgebieden

Zelfredzaamheid is een breed begrip en gaat over het hele leven. Vaak zijn er in het leven van de panelleden gebieden waar ze zich goed op kunnen redden en andere gebieden waar het minder goed gaat. Daarom is dieper ingegaan op een aantal levensgebieden.

Inkomen en financiën

62% van de panelleden geeft aan dat ze zich goed kunnen redden op het gebied van inkomen en financiën.

38% van de panelleden geeft aan dat ze zich niet goed kunnen redden op financieel gebied of dat ze het niet weten. Redenen daarvoor zijn onder andere dat er best veel bij komt kijken en dat het ingewikkeld is in de digitale wereld van tegenwoordig.

'Maar met dat digitale tijdperk weet ik niet hoe dat allemaal werkt. Ik ben nog gewend met accept-girokaarten te werken bijvoorbeeld.'

Sommige panelleden vinden het ook prima als anderen hun financiën beheren zodat ze er zelf geen omkijken naar hebben. Uit de verdiepende interviews komt naar voren dat veel panelleden hulp krijgen bij hun financiën. Dit is meestal bewindvoering, vaak gegeven door familieleden.

'De bewindvoerder doet alle financiën. Dus de huur per maand betalen. De elektra, gas, alle huiskosten, telefoon. Zodat ik daar geen last en stress van heb. Dat is voor mij heel prettig. En dat gaat ook heel goed.'

Soms vinden panelleden het ook prima als anderen hun financiën beheren zodat ze er zelf geen omkijken naar hebben

Panelleden geven aan dat ze in de toekomst nog iets meer willen bereiken op het gebied van inkomen en financiën. Ze willen bijvoorbeeld zelf de financiën regelen of een hoger inkomen hebben, omdat ze moeilijk kunnen rondkomen.

Dagbesteding en (vrijwilligers)werk

De meeste panelleden die geïnterviewd zijn, hebben geen betaalde baan, maar doen vrijwilligerswerk. Vier op de vijf panelleden geven aan dat ze zichzelf kunnen redden op het gebied van dagbesteding en actief zijn. Ze voelen zich zelfredzaam, juist omdat ze vrijwilligerswerk doen of dit vrijwilligerswerk zelf hebben geregeld. Ze voelen zich ook zelfredzaam omdat dagbesteding voor regelmaat in de dag zorgt. Panelleden geven aan dat dagbesteding en actief zijn hen helpt om sociale contacten op te doen.

'Het gaat ook om het isolement, als je thuis gaat zitten hé.. Je bent onder de mensen, je doet contact op, je loopt te dollen en te lachen. Hier ben je aan het werk, of je bent niet aan het werk. En toch ben je effe hier.'

Een meerderheid van de panelleden geeft aan dat ze nog iets willen bereiken op het gebied van werk en opleiding. Ze zouden graag betaald werk hebben of een opleiding willen volgen. Voor de panelleden is het hebben van (vrijwilligers)werk erg belangrijk.

'Ik zou trots zijn op mijzelf [...], als ik ooit nog eens weer wat ik vroeger ook deed, parttime kan werken en dat ik niet weer al mijn geld als uitkering krijg. Dat ik in ieder geval een deel van mijn levensonderhoud uit eigen werk kan krijgen.'

Degenen die zich niet goed kunnen redden, vertellen dat dit komt omdat ze vanwege een psychische of lichamelijke aandoening geen werk hebben, geen opleiding kunnen volgen of niet actief kunnen zijn.

'Ik zou graag ook willen werken maar.. als ik ooit beter word. Ja leren, opleiding. Als ik beter word wil ik graag werken. Dan misschien niet iets moeilijks maar je hebt altijd iets te leren. Ja voor beroep zeker wel. Of een andere opleiding wat makkelijk is voor mijn werk dan.'

Bij veel panelleden heeft een steuntje in de rug van een hulpverlener geholpen om een plek te vinden waar ze vrijwilligerswerk kunnen doen. Bij een aantal leidde dit tot het gevoel niet zelfredzaam te zijn.

Familie en sociale relaties

77% van de panelleden heeft het gevoel dat ze zich kunnen redden op het gebied van familie en sociale relaties. Panelleden kunnen wel verschil in zelfredzaamheid ervaren tussen familierelaties en andere sociale relaties, blijkt uit de verdiepende gesprekken.

'Ja mijn familie woont allemaal in het noorden van het land. Drenthe en Groningen. Daar ga ik een keer in de, nou twee en half, drie maand, ga ik daar heen. Daar heb ik wel goed contact mee hoor. Maar meer kan ik daar niet heengaan omdat het financieel niet kan. Sociale relaties.. ja ik heb wel veel vriendinnen en ook wel veel vrienden om mee om te gaan dan he. Ik heb geen vaste vriend maar dat wil ik ook niet. Ik doe wel leuke dingen en zo met vrienden en vriendinnen.'

Panelleden geven aan dat ze niet altijd zelfredzaam zijn op het gebied van familie en sociale relaties. Een aantal van hen vindt het moeilijk om vrienden te vinden of om het contact te onderhouden.

In enkele gevallen is er iets voorgevallen waardoor contact met familieleden is verbroken, zoals met hun kinderen of broers/zussen en ouders. Waar dit het geval is, willen panelleden graag het contact met hun familie herstellen. Panelleden vragen weinig hulp op dit levensgebied.

Gezondheid

70% van de panelleden vindt dat ze zich goed kunnen redden op het gebied van hun gezondheid. In de verdiepende gesprekken geven panelleden hierover aan dat ze een gezonde leefstijl hebben of hun medicijnen trouw slikken.

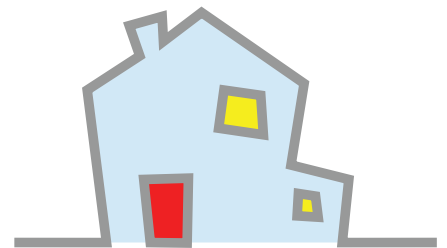
'Ik vind het fijn om zelf voor mijn gezondheid te kunnen zorgen zonder afhankelijk te moeten zijn van in dit geval de pillen uit de psychiatrie. Dat is een vorm van gezondheid waar ik nog weinig in geïnterviewd heb om dat zonder die pillen te doen. Ik ben nu mindfulness training aan het volgen om zelf straks zonder die medicijnen ook rustig te kunnen worden.'

Uit de vragenlijst blijkt dat bijna een derde van de panelleden zich niet kan redden op het gebied van hun gezondheid of het niet weet. Panelleden voelen zichzelf bijvoorbeeld niet zelfredzaam omdat ze hulp krijgen bij hun gezondheid en liever niet afhankelijk zijn van hulp. Ook zijn er panelleden die allerlei beperkingen ervaren in het dagelijks leven vanwege een slechtere gezondheid.

'Ik ben niet altijd zelfredzaam. Er zijn momenten dat mijn lichaam het af laat weten en ik bijvoorbeeld niet kan lopen. Er zijn dus momenten dat ik het gewoon niet kan. Ik moet eigenlijk nog een rolstoel aanvragen, daar zit ik al heel lang tegenaan te hikken. Ik ben zelfredzaam, dat is een stuk eigenwijsheid in mij nog.'

Wonen

Uit de verdiepende gesprekken blijkt dat de helft van de panelleden die geïnterviewd zijn, zich zelfredzaam voelt op het gebied van wonen. Ze hebben zelf een huis of huren een kamer. Wanneer panelleden zeggen zich niet te kunnen redden op dit gebied geven zij daar verschillende redenen voor. Bijvoorbeeld omdat ze moeilijk aan woonruimte kunnen komen, omdat ze hulp hebben gekregen bij het zoeken naar een woning of omdat hun woning niet geschikt is voor hun gezondheidssituatie. Een van de panelleden geeft aan dat het niet gemakkelijk is om hulp en ondersteuning te vinden op het gebied van wonen:

'Ja want ik merk dat daarin nog heel weinig hulp te krijgen is. Het wordt nogal onderschat hoe moeilijk het is om aan een woning te komen. Als je er dan eenmaal één gevonden hebt, hoe je daar dan goed en wel in terecht komt. Helemaal vanuit een dakloze situatie bijvoorbeeld.'

Huishouden

Driekwart van de panelleden vindt dat ze zich kunnen redden op het gebied van huishouden. Sommige panelleden voelen zich zelfredzaam ondanks het feit dat ze het huishouden zelf niet doen en hulp daarbij krijgen:

'Ja ik ben daar zelfredzaam in omdat ik anderen daarvoor ingeschakeld heb. Ja ik kan gewoon heel erg weinig binnen het huishouden. Ik kan niet stofzuigen of even stoffen of eh.. Want bukken gaat heel slecht, dingen kan ik niet oppakken, ik kan geen doek uitwringen. Allemaal van dat soort dingetjes dus.. Ja het is een heel gevecht geweest maar het is nu eindelijk zoals ik het hebben wil, en wat werkt.'

Veel panelleden krijgen hulp bij het dagelijks leven, maar voelen zich wel zelfredzaam

Niet iedereen vraagt hulp, terwijl dat misschien wel nodig is.

'Maar ik denk van nou ik doe het gewoon zelf, het huishouden. Vraag er geen hulp bij. Maar volgens mij ben ik er helemaal niet realistisch in op dit moment, want ik zie mijn huis vervuilen. Kan ik dan mijn eer opzij zetten en die hulp accepteren? Daar ben ik nog niet helemaal zeker van op dit moment. Want ik zou het liever zelf kunnen zoals ik het in mijn betere tijden wel kon.'

Een aantal panelleden geven in de interviews aan dat zij het huishouden in principe zelf doen, maar daarbij worden ondersteund door een hulpverlener. Zij ervaren dit als stimulans of stok achter de deur.

Hulp vragen aan mensen om je heen

Zelfredzaamheid hangt samen met eigen regie. Dit houdt in dat panelleden soms iets niet zelf kunnen, maar het wel zo organiseren dat het met hulp wel lukt. Daarom is ook gevraagd of panelleden in hun omgeving mensen hebben om hulp aan te vragen.

64% van de panelleden vindt dat ze voldoende mensen om zich heen hebben en vraagt hen ook om hulp. Als panelleden hulp nodig hebben denken ze aan hun sociale netwerk. Dit is voornamelijk familie. Ook denken ze aan professionals, zoals persoonlijke begeleiders of hulpverleners van het buurtteam. Als hun eerste aanspreekpunt even niet bereikbaar zou zijn, maken de panelleden zich geen zorgen. Er is dan vaak wel iemand anders om hulp aan te vragen.

'Wat zou ik dan doen.. ja.. dan zou ik mijn broer hebben. Ja of een ander [begeleider] natuurlijk.'

14% van de panelleden heeft voldoende mensen om zich heen, maar vraagt hen niet om hulp. Uit de interviews blijkt dat sommige panelleden liever geen hulp vragen aan familie. Ze ervaren negatieve gevoelens zoals irritatie, minderwaardigheid en schaamte.

'Ik ben 40 dus ik hoor gewoon op financieel gebied autonoom te zijn. En als dat niet lukt dan hoor ik gewoon een financieel bewindvoerder aan te stellen en dat niet bij mijn familie neer te leggen, dat vind ik gewoon te makkelijk.'

22% van de panelleden heeft onvoldoende mensen om zich heen die hen kunnen helpen:

'Op dit moment is mijn sociale netwerk zo klein dat ik het niet zou weten.'

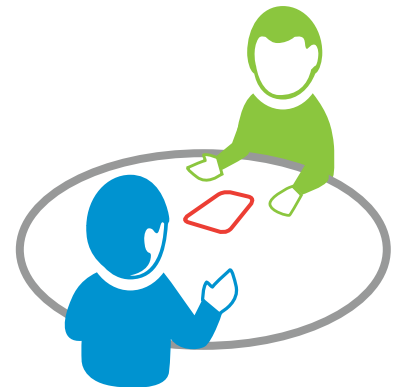
Panelleden vinden een balans tussen het ontvangen van hulp en het geven van hulp belangrijk

De meeste panelleden geven aan dat ze zelf andere mensen helpen en dat ze dat fijn vinden om te doen. Het gaat dan vooral om mensen die hen ook helpen. Ze hebben zo het gevoel dat ze iets terug kunnen doen. Panelleden vinden een balans tussen het ontvangen van hulp en het geven van hulp belangrijk. Soms is dat uit balans en dat voelt vervelend.

'Ja dat kan niet, want dan sta ik bij iemand in het krijt. Want dan ben ik afhankelijk van iemand. En afhankelijk van iemand, dat wil ik absoluut niet zijn. Nee dat is echt, nou. Dat is vrijheidsberoving voor mijn gevoel. Dan raak ik daardoor beperkt.'

Professionals en zelfredzaamheid

Veel panelleden hebben contact met professionals. Dit zijn hulpverleners, zoals een begeleider, buurtteammedewerker, bewindvoerder, psychiater of psycholoog. Ook hebben veel panelleden contact met medewerkers van de gemeente, zoals een baliemedewerker en medewerkers van Werk en Inkomen en de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning). Bij het contact met gemeentemedewerkers vinden panelleden het belangrijk dat er sprake is van persoonlijk contact, hulp bieden en maatwerk leveren. Een panellid vertelt dat ze blij was met de moeite die een gemeentemedewerker voor haar nam:

'Nou ja dat dus, maar ik heb ook gehad dat er een Wmo medewerker speciaal in zijn pauze naar mij toe kwam om mij even te vragen van goh, wat bedoel je nou met dit of wat bedoel je nou met dit en is het voor de rest allemaal oké en wat zou je nou echt willen? Dus het zijn echt van die dingen..'

Panelleden vinden dat hulpverleners en gemeentemedewerkers over het algemeen voldoende rekening houden met hun eigen kunnen, maar er zijn ook verschillende momenten waarop dat niet is gebeurd.

Professionals denken soms dat panelleden zelfredzaam genoeg zijn, terwijl het ze eigenlijk niet zelf lukt. 40% van de panelleden denkt dat er in hun omgeving te vaak van uit wordt gegaan dat ze zelfredzaam genoeg zijn.

'Het is verbazingwekkend hoeveel dingen eigenlijk vanzelfsprekend zijn waarvan je gewoon ervan uit gaat van nou dat kan ik wel. En omdat ik er zelf vanuit ga, gaat een ander er ook vanuit. Van nou dat lukt wel. Vooral bij psychologen en maatschappelijk werk. Ik weet heel goed hoe ik dingen onder woorden moet brengen en ik weet heel goed uit te leggen wat mijn probleem is en waar het 'm precies in zit. En omdat ik zo goed kan communiceren word ik al heel snel al overschat. Van o dus die regelt dat wel. Of die kan dat wel. Ze weet wat het probleem is dus dan kan ze het ook oplossen. Ja zo simpel zit dat nou helemaal niet'.

Soms voelen panelleden zich betutteld of niet serieus genomen

Het komt ook voor dat professionals denken dat panelleden niet zelfredzaam genoeg zijn. Voorbeelden die genoemd zijn hebben onder andere te maken met beslissingen die hulpverleners voor de panelleden nemen, terwijl ze dat zelf hadden gekund of dat het niet in overleg is gebeurd. Dit zorgt ervoor dat ze zich betutteld of niet serieus genomen voelen.

'Toen ik nog niet zo stabiel was met mijn klachten en mijn medicatie, dat ik met een vrouw naar de gemeente ben geweest en dat ik me daar wel [...] iet wat betutteld voelde [...]. Die vrouw [gemeentemedewerker] heeft tijdens het gesprek geen oogcontact met mij gemaakt. Die richtte zich alleen maar tot die vrouw die erbij was, dus ik voelde me net behandeld alsof ik een of andere compleet gestoorde niet toerekeningsvatbare idioot daar zat. Toen dacht ik van nou ik wilde wel vragen, waarom kijkt u mij niet aan, waarom bespreekt u dingen niet met mij? Ze deed net alsof ik er niet bij was en ze deed ook alles via die vrouw die met mij mee was gegaan. Dan voel ik me niet erg gerespecteerd en ook niet erg serieus genomen.'

Licht verstandelijk beperkt en zelfredzaamheid

Voor mensen met een licht verstandelijke beperking is het niet eenvoudig om zelfredzaam te zijn³. Mensen met een lvb ervaren soms problemen met sociale redzaamheid. Dit zorgt er voor dat ze zich niet zelfstandig kunnen redden op levensgebieden zoals huishouden, financiën en werk³. Om de zelfredzaamheid van mensen met een lvb te vergroten is een andere, meer passende, benadering nodig. Een hulpverlener geeft aan:

'Moeten mensen zelfredzamer zijn? Dan moeten we daar ook de voorwaarden voor scheppen. Dat betekent dat als het niet lukt omdat het te complex is, er ook een andere manier moet worden gevonden en niet alleen dat het alleen aan de hand van maatschappelijk werker lukt.'

Hulpverleners en gemeentemedewerkers overschatten vaak mensen met een lvb omdat ze minder kwetsbaar overkomen en er in gemeentelijke wijkteams vaak weinig kennis is over lvb⁴. Het is niet altijd goed te herkennen. De hulpverlener vertelt:

'Sommigen zijn wel taalvaardig, om niet te zeggen zeer goed gebekt. [...] Ze hebben het niet in huis en kunnen niet aan onze verwachtingen voldoen, maar we prikken er niet doorheen. Dit komt omdat we als mensen talig zijn ingesteld. We gaan teveel af op wat er gezegd wordt.'

Conclusies en aanbevelingen

Zelfredzaamheid is het uitgangspunt in de zorg en hulp van gemeenten aan inwoners. Uit deze peiling blijkt dat er verschillen zijn in de zelfredzaamheid van sociaal kwetsbaren. Het is belangrijk om in het contact tussen professionals en sociaal kwetsbaren oog te hebben voor de volgende aanbevelingen:

Ga er vanuit dat er verschillende beelden bestaan van het begrip zelfredzaamheid

Het begrip zelfredzaamheid is niet bij iedereen bekend. Als sociaal kwetsbare inwoners het wel kennen, geven veel van hen aan dat zelfredzaam zijn betekent dat je de dagelijkse dingen zelf doet, zonder hulp van anderen. Toch voelen de meeste kwetsbare inwoners zich wel zelfredzaam als ze daarnaar gevraagd worden, ook als ze ondersteuning of hulp in het dagelijks leven krijgen.

Weeg zorgvuldig af op welke levensgebieden iemand zich goed kan redden en op welke gebieden ondersteuning nodig is

Er is meer dan: je bent zelfredzaam of je bent het niet. Niet iedereen kan op alle levensgebieden zelfredzaam zijn. Soms is het nodig om ondersteuning te ontvangen op een bepaald gebied, om je te kunnen blijven redden op andere gebieden.

Heb oog voor de specifieke situatie als het gaat om hulp vragen aan eigen netwerk

Ga er niet bij voorbaat vanuit dat iedereen hulp in zijn eigen omgeving kan vragen. Een deel van de sociaal kwetsbaren blijkt onvoldoende mensen om zich heen te hebben die zij om hulp willen of kunnen vragen als dat nodig is. Houd er ook rekening mee dat mensen het als vervelend kunnen ervaren om hun eigen netwerk in te schakelen voor hulp, zeker als ze zelf niet iets terug kunnen doen. Het is belangrijk om een balans te hebben tussen het ontvangen van hulp en het geven van hulp.

Laat bij ondersteuning inwoners de regie houden

Eigen regie versterkt het gevoel van zelfredzaamheid. Als sociaal kwetsbare inwoners regie houden over hun leven en zelf hulp inschakelen als dat nodig is, kan dit hun gevoel van zelfredzaamheid versterken.

In alle gevallen erg belangrijk: maak zelfredzaamheid bespreekbaar

Communicatie is van wezenlijk belang. Zoek de dialoog op over iemands zelfredzaamheid. Sommige mensen worden onderschat, anderen overschat in wat zij zelf kunnen. Maak het bespreekbaar of iemand het zelf kan. Spreek wederzijdse verwachtingen uit en bepaal samen wat nodig is. Ontdek of iemand te veel of juist te weinig verantwoordelijkheid krijgt.

Bronnen

- 1: WRR (2017). Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
- 2: Pommer, E.; Boelhouwer, J. (2017). Overall rapportage sociaal domein. Burgers (de)centraal. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- 3: Haan, J. de; Schrijver, E.; Peters, A. (2018). Oog voor mensen met een LVB. Vooronderzoek Programma Sociaal Domein: succesfactoren en knelpunten in het gemeentelijke uitvoeringsbeleid. Utrecht: Movisie.
- 4: Kouwenhoven, A.; Vriesema, I. (2015). Gemeenten overschatten licht verstandelijk beperkten. NRC Handelsblad, 28 September 2015.

Colofon

Auteurs:

Jacko de With, Sandra Schuitemaker
& Maartje Aangeenbrug,
Gemeente Utrecht, Volksgezondheid

Vormgeving:

Steven Ebbs

Deze uitgave is op te vragen via:

► www.meetelleninutrecht.nl

△ meetelleninutrecht@gmail.com

De Stadsbrug

Koningin Wilhelminalaan 6
3527 LD Utrecht

Meetellen in Utrecht is onderdeel van:

Meetellen in Utrecht werkt in opdracht van
en samen met:

Gemeente Utrecht

Met dank aan:

De panelleden, de panelmedewerkers (o.a. Ahmed M. Ali, Berend Hoogenboom, Betty Badal, Bram Heshof, Christiaan Elink Schuurman, Corrie Lam, Kirsten van Zon, Majid Andichi, Mylène Postdijk), de projectleider (Annette Schlingmann) en project assistent (Tinka Wagenaar), Sandra Pertou en de adviesgroep (o.a. Addi van Bergen en Hanneke Schreurs - Volksgezondheid, Lilian Bos - De Tussenvoorziening en Martin Bluijs, Mieke Teunissen en Iris Stokman - Maatschappelijke Ontwikkeling)

©2018, Meetellen in Utrecht, Utrecht